

YTTRANDE

2017-09-27

Dnr M2017/01639/R

Miljö- och energidepartementet
km.registrator@regeringskansliet.se

Arbetslivsmuseernas Samarbetsråds yttrande avseende Remiss av promemoria med förslag till ändrade bestämmelser för vattenmiljö och vattenkraft M2017/01639/R.

Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd (ArbetSam) är Sveriges största museiförening med 562 medlemsmuseer (20170927). Medlemmarna i föreningen rekryteras från orter över hela Sverige. ArbetSam har i samarbete med Arbetets museum identifierat 1 500 museianläggningar i Sverige. Vi beräknar att mer än 200 av dessa museianläggningar finns vid en eller flera dammanläggningar. Driftsformerna för dessa museer är mycket varierade. Här finns enskilda föreningar, stiftelser, privatpersoner och företag som sköter den vardagliga driften. Ägandeförhållandena är minst lika mångfacetterade med föreningar, stiftelser, kommuner, företag och privatpersoner som ägare. Huvudparten av arbetslivsmuseerna drivs av ideella krafter.

På arbetslivsmuseer finns skvaltkvarnar med medeltida teknologi, mäktiga överfallshjul i gruvdriftens konstspel, järnbrukens vattenhjulsdrivna smedjor och blåsmaskiner, ramsågar, linskätkar, ben- och vadmalsstamplar, flottningsleder samt kraftstationer med turbiner och generatorer som berättar om vårt lands elektrifiering och moderna genombrott, och mycket, mycket mera. I bifogad bilaga Arbetslivsmuseer vid vatten presenteras 87 av dessa arbetslivsmuseer. Några av de mer udda inslagen är vattendrivna lusthus och järnbruksdammar som blivit vattenspeglar i en engelsk park. Tillsammans bildar dessa anläggningar ett teknik- och industrihistoriskt spektrum över Sverige.

Bakgrund

När Sverige industrialiserades fanns inte kapital att investera i ångmaskiner. Det blev den billigare vattenkraften som drev maskiner och produktionsutrustning. Sverige har därför, i motsats till exempelvis England, ett stort antal industriella anläggningar utanför städerna där vattenkraften varit en av lokaliseringsfaktorerna. Utanför storstadsområdena har marktrycket inte varit lika stort och många värdefulla industrieanläggningar har därför bevarats åt eftervärlden. På dessa platser finns idag arbetslivsmuseer som på ett resurssnålt och hållbart sätt bevarar och befolkas dessa platser. Där berättar man historien om hur Sverige utvecklades från att vara ett jordbruksland till att bli en framgångsrik industrination.

På många av dessa platser finns det idag också småskalig elproduktion i kraftstationer som även de berättar historien om hur Sverige blivit en industrination.

Synpunkter på Promemoria Vattenmiljö och vattenkraft

ArbetSam anser

- att det är anmärkningsvärt att endast 5 remissinstanser av 149 st är verksamma inom kulturmiljöområdet.
- att Riksantikvarieämbetet och Länsstyrelserna bör komma in tillståndsprövningsprocessen i ett initialt läge.
- att det är anmärkningsvärt att inte en enda organisation eller instans från kulturmiljöområdet fanns med i arbetet med utredningen I vått och torrt - förslag till ändrade vattenrättsliga regler (SOU2014:35), varken en professionell representant eller någon representant för civilsamhället.
- att man bör beakta att berörda kulturmiljöer är betydelsefulla för besöksnäringen
- att konsekvenserna för kulturmiljöerna måste utredas
- att utredningen måste kompletteras med synpunkter från kulturmiljöexpertis
- att man ska beakta att många vattenkraft är en del av Sveriges kulturarv

- att man ska beakta konsekvenser vad gäller lokala värden. För mindre lokala samhällen runt om i Sverige kan vattenverksamheten och den verksamhet som den i sin tur genererar, vara av stor betydelse för samhällets överlevnad.

- att man ska beakta sociala värden
- att man ska beakta ekonomiska värden för fastigheter

- att man ska värna om och skapa förutsättningar för, de ideella föreningar som idag driver och förvaltar flera hundra vattenkraftverk. De ideella föreningarna axlar ett kulturarv som går flera hundra år bakåt i tiden, som möjliggjort Sveriges industriella utveckling och jordbruk.

- att man i utredningsförslaget berör en stor del av industrisamhällets kulturarv, 2 000 vattenkraftverk och 11 000 dammar. Ingenstans beskrivs de dammar som byggts för att utvinna kraft till industriella anläggningar, manufaktursmedjor, masugnar, stampar, kvarnar, sågverk, smältsmedjor, yxfabriker, mekaniska verkstäder, gjuterier, gummifabriker, pappersbruk, gruvor, järnbruk, blåsmaskiner osv. Detta kan bara bero på att ingen kulturmiljöexpertis deltagit i utredningsförfarandet.

- att ArbetSam ser i konsekvenserna av denna utredning som ett överhängande hot mot ett stort antal kulturmiljöer som till stor del förvaltas av civilsamhället och som inte kommer att ha de ekonomiska resurserna för nya vattenrättsliga prövningar.

ArbetSam stödjer också Sveriges Hembygdsförbunds yttrande avseende Remiss av promemoria med förslag till ändrade bestämmelser för vattenmiljö och vattenkraft M2017/01639/R

Bilaga:
Arbetslivsmuseer vid vatten - Inventering 2014

Anders Lind
Ordförande

Lovisa Almborg
Verksamutvecklare/handläggare